

Citace záznamu

Vladislava Říhová, Lucie Bartůňková, Tvrz – Nemile u Zábřehu, Prostor tzv. kaple, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/783>, vyhledáno 18. 4. 2024.

Tvrz – Nemile u Zábřehu, Prostor tzv. kaple

Číslo záznamu: 783

Bližší určení díla: dekorativní systém - pásy pletence, perlovce, jednotlivé tlačené motivy (andílčí a lví hlavičky, rozety)

Památkově chráněno, č. úskp: 103511

Datec: první a druhé desetiletí 17. století

Nemile, tvrz, klenba prostoru tzv. kaple (Ester Havlová, 2021)

Anotace

Tvrz Nemile byla součástí hospodářského dvora na panství Zábřeh, na počátku 17. století patřila Ladislavu Velenu ze Žerotína, od roku 1617 Kryštofu st. Hubrykovi z Belnsdorfu. Od 18. století sloužila budova jako selské stavení - západní část domu byla obytná, východní byla využívána pro hospodářské účely, takže si ve dvou prostorech zachovala původní klenby s dekorativní štukovou výzdobou. Při restaurátorském průzkumu byly pod současným monochromním bílým nátěrem nalezeny zbytky autentické barevnosti (např. tmavě šedé pozadí vypichovaných omítek vpadlých polí).

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Olomoucký kraj	Šumperk (okres)	Nemile	Filipov u Zábřeha
Ulice, čp. / č. o. Filipov u Zábřeha 54		GPS 49.874551979813, 16.844509318471	

Technika štku Vytlačovaný a prořezávaný štuk.	Materiálová skladba Pojivem omítky základní hmoty je dle materiálové analýzy z roku 2014 bílé vzdušné vápno. Základní hmota obsahuje hlavně uhlíkatý vápenatý - karbonatizované vzdušné vápno. V omítce jsou dobře patrné kontrakční trhliny vznikající při tvrdnutí omítky, které jsou charakteristické pro pojiva na bázi vzdušného vápna. Jako kamenivo byl použit písek tvořený hlavně částicemi křemene, drobnými horninovými úlomky a dalšími silikátovými částicemi. Maximální velikost zrn v úlomku omítky je do 2 mm, většina zrn je velikosti pod 0,5 mm. Vápenný nátěr na povrchu omítky je s omítkou dobře propojený.	Povrchové úpravy monochromie (stávající stav) Při restaurátorském průzkumu v roce 2021 nebyly v sondách pod současným monochromním bílým nátěrem nalezeny zbytky autentické barevnosti. Zdá se, že povrch štku byl při opravě z počátku 20. století na mnoha místech razantně očištěn. Z nedokumentovaného průzkumu z roku 2014 však vyplývá, že některé části výzdoby mohly mít polychromní úpravu. Ze sond je zřejmé, že andílčí hlavičky z vytlačovaného štku mají růžové inkarnáty. Rovněž u rozet je patrné střídání dvou odstínů červeného okru. Ze snímku perlovce je patrné, že byl opatřen šedým nátěrem, pod nímž byl materiálovým průzkumem (Bayer, 2014) zaznamenán nátěr s obsahem smaltu, který byl používán od počátku 17. století. Dle materiálového průzkumu byly tyto barevné povrchové úpravy provedeny na jednu či dvě vrstvy bílého vápenného nátěru, který není od barevné úpravy oddělen vrstvou nečistot. Výzdoba kaple tak mohla být v době svého vzniku polychromní, doplněná nástěnnými malbami, které byly v sondách rovněž zachyceny. Nebyl však dosud ověřen vztah mezi nástěnnými malbami a nejstaršími vrstvami na štku.	Původnost Původní stav s druhotnými zásahy
---	---	---	--

Uměleckohistorický popis

Tvrz Nemile byla součástí hospodářského dvora na panství Zábřeh, na počátku 17. století patřila Ladislavu Velenu ze Žerotína, v roce 1590 je jako správce zmiňován Jan Huberck z Belnsdorfu. V roce 1617 Žerotín statek prodal Janovu synovi, regentovi zábřežského panství Kryštofu st. Hubrykovi (Huberckovi) z Belnsdorfu. Od 18. století sloužila budova jako selské stavení - západní část domu byla obytná, východní byla využívána pro hospodářské účely. Objekt byl klasicistně upraven a prošel i dalšími novějšími utilitárními zásahy, zvláště v severní obytné části. Do východní části byla na přelomu 19. a 20. století vložena stájová klenba. Tvrz nebyla příliš reflektována odbornou literaturou a až z aktivity současného majitele byla budova v roce 2009 prohlášena za nemovitou kulturní památku a postupně obnovována.

Obdélný půdorys "palácové" tvrže je ve středu dispozice vybaven příčně řazenou vstupní síní. Od síně východně položené prostory jsou klenuté. Západní trakt má většinou plochostropé místnosti s fabiony. Prostor tzv. Kaple (název je mladšího původu a s původním využitím místnosti nijak nesouvisí) je situován v jihovýchodním nároží budovy. Je prolomen dvěma okenními otvory v původních pozicích, opatřených původními kamennými ostěními s přímými profilovanými překlady. Je zaklenut neckovou klenbou opatřenou štukovým dekorem. Základem kompozice jsou plastické štukové pásy vytlačovaného pletence. V patě klenby pás obíhá celou místnost, v vrcholu vymezuje obdélné zrcadlo, které je rozděleno do dvou polí. Další pletencové pásy dekorují hrany klenby a spojují pás u paty s vrcholovým zrcadlem. Vymezuji pole, která jsou dále členěna perlovcovými pásky a nad delšími stranami klenby také kartušemi z vyřezávaného štuky. V kartuších jsou patrné fragmenty nástěnných maleb, u nichž není zřejmé, zda patří k autentickému vybavení prostoru. Dekorativní systém doplňují ve vrcholových zrcadlech velké rozety rámované vždy čtyřmi andílčími hlavičkami. V bočních polích klenby jsou centrálně posazeny menší rozety a v rozích pásu v patě klenby jsou zasazeny lví hlavičky.

Není zcela zřejmé, kdo byl objednavatelem štukové výzdoby prostor tvrže. S největší pravděpodobností to byl Ladislav Velen ze Žerotína, s jehož stavebními aktivitami je dekor prokazatelně propojen. Pro jednotlivé tlačené prvky (andílčí a lví hlavičky, rozety) byly využity stejné formy, jako pro výzdobu Žerotínova zámku v Tatenici (1606) na sousedním moravskotřebovském panství. Podobné dekorativní systémy a shodné formy pro drobné štukové prvky byly použity i na klenbě kostela sv. Jiří v Kunčíně (kolem 1610) nebo v městském domě čp. 146 v Moravské Třebové. Dekorativní aparát odkazuje především ke slezským realizacím, jméno autora nebo stavební skupiny je dosud neznámé. Obdobné štukatury (nikoliv již prokazatelně stejné formy pro plastické prvky) najdeme také v Žerotínově městské rezidenci - manýristickém předdvorí zámku v Moravské Třebové (kolem 1615). Výstavbu tatenického zámku literatura spojuje se jménem moravskotřebovského stavitele Giovannioho Motally da Bonnamone (Plaček 1996, s. 338) a nověji hypoteticky také s okruhem prací stavitele Andrease Balzera ze slezské Nysy (Říhová 2011, s. 143), který působil na počátku 17. století v Moravské Třebové.

Objednávka výzdoby tvrže mohla souviset i s aktivitami Kryštofa Hubryka st., který zakoupil statek Nemile v roce 1617. Není však pravděpodobné, že by se ještě po více než 10 letech v rámci stavební skupiny používaly stejné formy pro jednotlivé prvky jako v Tatenicích.

Historické zásahy / opravy

Od roku 2006 probíhala rekonstrukce východní části objektu s cílem postupné prezentace veřejnosti. Prostor využívaný dříve pro hospodářské účely byl očištěn, byly sníženy podlahy (byla zachycena také renesanční cihlová dlažba a mj. objeveny fragmenty opadaných štukatur). Proběhla také laická oprava kleneb - mladší nátěry byly sejmuty, opadané štukatury byly doplněny novými částmi (pásy dekoru i jednotlivé prvky, např. andílčí hlavičky, rozety). Rozsah opravy v prostoru kaple je možno sledovat na archivních snímcích.

Literatura

Vladislava Říhová, *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století. Moravskotřebovsko*, Litomyšl 2011, s. 27-28, 145-150.
Vladislava Říhová, *Skupina štukatur počátku 17. století na Moravskotřebovsku*, in: Moravskotřebovské vlastivědné listy 16, 2005, s. 24-31.
Jaromír Schoffer, *Tvrz v Nemili*, in: kol. aut., *Památky mikroregionu Zábřežsko ve dnech evropského dědictví*, Zábřeh 2012, s. 14-15.
František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 163.
Jakub Halama, Nemile (k.ú. Filipov u Zábřeha, okr. Šumperk), *Přehled výzkumů* 49, Brno 2008, s. 419, [25640.pdf \(avcr.cz\)](#).

Prameny

Věra Janků, *Obnova a využití nemovitých památek. Tvrz v Nemili u Zábřeha* (diplomní práce), Seminář dějin umění FF MU Brno, 2009, [Diplomečka \(muni.cz\)](#)

Autoři záznamu

Vladislava Říhová, Lucie Bartůňková

Datum poslední změny

20.6.2022

Fotodokumentace současného stavu

Nemile, tvrz, celkový pohled k JV (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, celkový pohled k SZ (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, prostor tzv. kaple, pohled k SZ (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, prostor tzv. kaple, pohled k JV (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, klenba tzv. kaple, pohled k JV (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, klenba prostoru tzv. kaple (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, klenba prostoru tzv. kaple (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, detail středního zrcadla klenby prostoru tzv. kaple (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, detail rozety (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, detail lví hlavičky (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, detail klenby tzv. kaple, kartuše z vyřezávaného štuky (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, detail klenby tzv. kaple, kartuše z vyřezávaného štuky (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz. Detail starší povrchové úpravy na andělích hlavičky z vytlačovaného štuky. (Josef Červinka, 2014)

Nemile, tvrz. Stopy barevné povrchové úpravy na rozetě. (Josef Červinka)